

Irena Cerar je diplomirana literarna komparativistka, odgovorna urednica otroške revije National Geographic Junior, soustanoviteljica Križnikovega pravljničnega festivala v Motniku, pravljničarka ter planinska vodnica. Po duši pa je ženska, ki verjame v moč narave in besede.

Irena Cerar

Želim spraviti družine v naravo

Irena, zgodbe pripovedujete tako doživeto, da se tako majhni kot veliki mimogrede uživajo vanje. Kje ste se naučili umetnosti pripovedovanja?

Pripovedovati sem se učila praktično od vseh pripovedovalcev in pripovedovalk, ki se v Sloveniji s tem resno ukvarjajo in so začeli pred menoj: od Anje Štefan, Ljobe Jenče, Ane Duše, Špele Frlic ... Pa tudi od številnih nastopajočih, ki sem jih poslušala na pripovedovalskih dogodkih in festivalih. Na žalost se mi v dobrem desetletju, odkar se tudi sama ukvarjam s pripovedovanjem, neprestano dogaja, da ne poslušam samo zgodbe, ampak skeniram pripovedovalce; nek notranji računalnik ves čas analizira glas, telo, gib, način, kako posameznik rokuje z besedilno predlogo ... Včasih se mi takšno analitično poslušanje zdi kot prekletstvo. A s tem se tudi sama

učim in urim: pomembno se mi zdi pri sebi vedeti tudi to, kakšna kot pripovedovalka NE želim biti. Kaj mi je, recimo, pri nekom drugem všeč, pri meni pa ne bi bilo pristno, moje.

Za učenje izkoristim tudi (skoraj) vsa gostovanja tujih pripovedovalcev pri nas, ki jih ponavadi spremljajo delavnice. Tega je kar nekaj, slovenska pripovedovalska scena je sicer majhna, vendar dokaj razgibana in živa. Tudi v tujini obiščem pripovedovalske dogodke, kadar imam priložnost.

Katera je vaša najljubša zgodba? Kdo vas je navdušil za zgodbe, za branje, za raziskovanje, odkrivanje naravnih lepot in našega izročila?

Najljubših zgodb je več, nikoli samo ena. Se pa počasi oblikuje nek osebni kanon, polni se zgodbarska malha,

iz katere lahko kadar koli potegnem na plano pravljico in jo povem. A v tej torbi je še veliko prostora ... Kdo me je navdušil za zgodbe in branje? Zgodbe je meni in moji sestri ter bratu najprej pripovedoval stari oče, Boštenkov Miha iz Zaloga pod Sveto Trojico. Bil je pripovedovalec v tradicionalnem smislu – govoril nam je pravljice za krušno pečjo pa pred spanjem. Vse po vrsti so bile strašljive, a tudi napete! Imel je ozek repertoar zgodb, ki pa ni nikoli razočaral. V svet knjig in branja pa me je potegnila šolska knjižničarka, gospa Ema Novak. Živeli smo namreč v šoli, kjer sta bila starša zaposlena, jaz pa sem namesto v vrtec hodila v varstvo v šolsko knjižnico. Starši mi nikoli niso brali ali mi pripovedovali zgodb, preveč so bili zaposleni z delom in preživetjem. Gospa Novakova pa se je z mano zelo veliko pogovarjala o prebranih knjigah, me izzivala k razmišljanju, tako da sem zelo zgodaj znala marsikaj ubesediti in utemeljiti. Posledično sem potem, ko sem vstopila v šolo, tudi dobro pisala. Za navezanost na naravo pa so krivi kar moji starši: čeprav smo živeli v Domžalah, smo vsako popoldne preživeli na kmetiji starega očeta, kjer smo otroci malo delali pa veliko uživali pri svobodnem igranju v naravi. Tako sem posvojila gozdove, travnike, močvirja, reko, sadovnjak ... poznali smo vsako ped zemlje in povsod smo bili doma. S starši pa smo hodili tudi v gore.

Vaša posebnost je, da pripovedujete v naravi. Kaj vam pomeni, da nudite družinam enkratno izkušnjo, ko se prepleta tisto, kar v naravi vidimo z domišljijo preteklih generacij?

Vedno rečem, da sem imela srečo, ker sem našla način, da sem združila dve svoji največji veselji: pohajkovanje v naravi in zgodbe – tako je nastala moja prva knjiga, družinski izletniški vodnik *Pravljicične poti Slovenije*. Po izidu drugega vodnika, *Pravljicične poti v zgodovino*, pa se je v meni porodila močna, celo strastna želja in tudi potreba po pripovedovanju zgodb. Ne vem, morda je bilo to povezano tudi z rojstvom hčere. Skratka, začela sem pripovedovati. Kar sem sicer počela že prej, od nekdaj, a ne tako zares. In ker so me pogosto vabili, naj predstavim in govorim o svojih knjigah in delu, sem vedno povedala tudi kakšno pravljico. Zaradi narave mojih vodnikov pa so me pogosto vabili v zanimiva naravna okolja – v Bohinj, na Jezersko ... in tako sem začela snovati pripovedovalske dogodke na prostem. Ugotovila sem namreč, da sem v naravi tudi sama bolj sproščena, lep ambient, primerno pripravljen prostor na prostem pa lahko zelo pomembno vpliva na kvaliteto estetske izkušnje. Vodene pravljicične poti so seveda še korak dlje: ne gre samo za pripovedovanje v zanimivem naravnem okolju, pač pa za aktivnost, pripovedovalski dogodek v gibanju, za celostno doživetje, ki pripovedovanje pravljic preplete z doživljajskimi igrami, ustvarjanjem, srečevanji z ljudmi, obiskom kmetije ali muzeja ... A seveda ne vse hkrati in naenkrat, vse je odvisno od izhodiščnih zgodb, ki narekujejo vsebinsko zasnovo pravljicične poti.

Po kamniških pravljicičnih poteh sem začela voditi pred osmimi leti na povabilo Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik, nato pa je iz tega nastala še knjiga. Snovati in izpeljati neko pravljicično pot je vedno unikatno

Foto: Luka Dakobler

doživetje. Nekatere sem dejansko zasnovala samo za enkratno izvedbo; ampak zdaj, po nekaj letih, sem že prišla k pameti: včasih tudi kakšno ponovim.

Opazila sem, da v zgodbo spretno vključite tudi otroke, tako da jim daste preproste instrumente, ki na vaš znak zazvenijo. Zakaj se vam zdi tako pomembno v pripovedovanje vključiti tudi glasbene elemente?

Pripovedovanje pravljic je vedno dvosmerna pot. Je komunikacija med pripovedovalcem in poslušalcem, je odnos, interakcija, globoko poslušanje, tudi druženje. Vedno iščem načine, kako zgraditi most med sabo in poslušalci, zlati pri otrocih je treba biti namazan z vsemi žvabami. Nekateri so radi del dogajanja, drugi se bolje počutijo v ozadju. Poskušam jih vključiti na različne načine – na Menini planini so me lahko spremljali na preprostih zvočilih – saj ste videli, s kakšnim veseljem so sodelovali. Tudi pripovedovati ob glasbi, sodelovanje s profesionalnimi glasbeniki je krasno, a značaj doživetja je potem drugačen. Tokrat je šlo preprosto za druženje in povezovanje.

Izdali ste že več družinskih izletniških vodnikov: *Pravljicične poti Slovenije*, *Pravljicične poti v zgodovino* in *Kamniške pravljicične poti*; nastajajo pa tudi že pravljicične poti čez mejo. Kaj vas vodi k pisanju, kaj je glavni namen vseh teh knjig?

Iskreno? Spraviti družine ven, v naravo, stran od najrazličnejših zaslonov ... Tako družina preživi čas skupaj, se spoznava, gradi tesne vezi, lepe spomine. Na takih poteh imajo tudi starši čas za otroke, da jim prisluhnejo, se z njimi družijo. Poleg tega se družina giblje in spontano goji zdrav življenjski slog, se vadi tudi v radovednosti in čudenju: naravna in kulturna dediščina naše dežele in zamejstva je bogata in raznolika za več kot eno življenje. Zdi se mi smešno, da ljudje že sosednje vasi ali mesta nimajo za svojega; vsa Slovenija je naša, lepo vas prosim. Pa tudi ta planet je naš, dom vseh nas je.

O vas sem prebrala, da vas zanima skoraj vse in nekoč je bilo to zelo vsakdanje. Danes pa se večkrat srečujemo z otroki, ki jim je vse brez veze. Kako privzgojiti zanimanje? Kje ste se ga nalezli vi?

Kaj pa vem, težko sem pametna za druge. Zdi se mi, da če starši živijo izpolnjeno življenje, če jih svet zanima, če skrbijo za odnose z ljudmi in negujejo stik z naravo, če veliko berejo in so odprti za nove svetove, otroci to zagotovo čutijo in ponotranjijo. Starši bolj vzgajamo z vzdušjem, ki vlada v družini, z zgledom kot pa z besedami. Če sami nikoli ne držimo knjige v roki (in pri tem uživamo), pač ne bomo vzgojili bralca. Ali pa nam morda ravno tako uspe, če bo to otrokov revolt na našo vzgojo, nikoli ne veš zagotovo. Garancije ni. Je pa družinsko življenje res potrebno kar pametno načrtovati in prisluhniti vsem vpletenim, da je v družini prijetno. Pa fino je paziti, koliko časa otrok preživi z različnimi elektronskimi napravami. In pošteno samoopazovati, koliko ga sami.

Slovenci smo narod z bogatim izročilom, veliko je šeg, zgodb ter običajev z naravnimi in kulturnimi danostmi. Zakaj po vašem mnenju raje poudarjamo, da smo majhni? Kako to situacijo vidite kot velika ljubiteljica narave in gorska vodnica. Smo otopeni za naravne danosti?

Nismo otopeni, nikakor. Ravno to poletje sem prebrala izvrstno knjigo Florence Williams: Narava zdravi in popravi, ki prinaša zadnja znanstvena dognanja, kako narava vpliva na naše možgane, ustvarjalnost, na kvaliteto našega življenja in počutja nasploh. V ta namen je avtorica obiskala različne znanstvenike, ki izvajajo

zanimive projekte na Japonskem, v Južni Koreji, na Finskem ter Škotskem, v Singapurju, Kanadi in ZDA. Prav ob njenem opisovanju škotskih in finskih navad, ki so zelo podobne našim, me je prešinilo čisto veselje, kako so naša življenja še vedno tesno povezana z naravo (kar avtorica seveda nadvse hvali in se čudi, saj je Američanka). Tudi Slovenci smo usekani na planinarjenje, veliko sprehajamo sebe in kužke, nabiramo gobe, borovnice, zelišča, vrtnarimo (poglejte samo slovenske vrtove in balkone!), gorsko kolesarimo, obožujemo morje in še in še bi lahko naštevali ... Naš nacionalni stik z naravo je v resnici še zelo tesen, kar je krasno. Samo malo bolj bi bili morda lahko hvaležni za vse tovrstne možnosti, ki nam jih Slovenija ponuja, pa bi bili sploh na konju.

Delujete tudi v časnikarskih vodah. Kako vidite razvoj tiska pri nas? Je za naše mlade in najmlajše sploh še aktualno branje in prebiranje revij?

Sem urednica otroške revije, kar je zelo butična služba, ja. Takšne revije na našem trgu lahko prešteješ na prste ene roke. Branje in prebiranje revij je vedno zanimivo, sploh če vsebine pripravljajo ljudje, ki vedo, kaj delajo. Če pa me sprašujete, ali je branje na papirju za sodobne otroke sploh še aktualno, vam brez dvoma odgovorjam, da je za vse otroke, sploh pa manjše, veliko primernejše od branja z zaslonov. Ne zato, ker bi bila paranoična tradicionalistka, pač pa zato, ker številne raziskave, izvedene v tujini, potrjujejo, da je branje s papirja globlje, da bolj razumemo, kar preberemo, in si tudi več zapomnimo. Poleg tega si verjetno ne želite, da bi vašemu otroku vsake tri minute nekaj zmotilo pozornost, kot se to dogaja ljudem, ki prekomerno uporabljajo tehnološke igračke. Za sposobnost osredotočanja sta tako branje knjig kot poslušanje zgodb izvrsten trening. Pa tudi zatopljenost v ustvarjalno, prosto igro pomaga. Naj je bo v počitniških dneh na pretek!

Urša Černivec

[urs.černivec@ognjisce.si]

Foto: Luka Dakskobler

Foto: Luka Dakskobler